

הדילמה הביטחונית של ישראל

מסמך זה נועד לחדד את דילמה המרכזית של ישראל בנוגע למידת ההתניה של כל הסכם מדיני במילוי הדרישות הביטחוניות של ישראל מהפלסטינים במצב הקבע, או אחרי הקמתה של מדינה פלסטינית. במסמך נטען כי שורה של הנחות היסוד-ביטחוניות אשר הביאו להתגבשות הדרישות הביטחוניות של ישראל בזמן תהליך אוסלו, עשויות שלא להיות רלוונטיות במציאות, ולכן מחייבות הערכה מחדש.

מבוא

כדי להבטיח את האינטרסים הביטחוניים שלה, ישראל דורשת, בין השאר, את פירוז המדינה הפלסטינית, שליטה במרחב האווירי שלה, פיקוח על מעברי הגבול שלה ונוכחות כוח קטן של צה"ל לזמן ארוך בבקעת הירדן (על דרישות ישראל ר' המסמך 'סוגיית הביטחון: סדר יום וזיקות מערכתיות').

בדרישות אלה יש משום הגבלת הריבונות של המדינה הפלסטינית העתידית.

דרישות דומות נתקלו בהתנגדות פלסטינית בעת המו"מ על הסדר קבע בקמפ-דוויד (2001-1999), אף כי ישראל הגיע לשורה של הבנות אודות חלקן עם ממשל קלינטון.

הנחות היסוד של אוסלו

- **מטרת התנועה הלאומית הפלסטינית: הקמת מדינה פלסטינית** – הצהרת אלג'יר (11/88) ותהליך אוסלו הם אינדיקציה לכך שמטרתו המדינית המרכזית של אש"ף היא להקמת מדינה פלסטינית.
- **מדינה פלסטינית היא קלף ישראלי במו"מ** – ישראל היא הצד 'החזק' ולכן דרישת הפלסטינים להקמת מדינה תלויה ברצון ישראלי.
- **אין נסיגות עד להבטחת האינטרס הביטחוני** – משום שישראל היא הצד החזק, היא איננה צריכה למהר ולסגת מהשטחים הפלסטיניים עד אשר יובטחו האינטרסים הביטחוניים שלה.
- **הפלסטינים יסכימו לריבונות מוגבלת** – הדרישות הביטחוניות של ישראל נשענו על ההנחה שהפלסטינים יסכימו לשלם מחיר גבוה כדי לכונן מדינה, ואפילו יסתפקו במדינה עם ריבונות מופחתת.

המציאות המשתנה

- **מהי מטרת התנועה הלאומית הפלסטינית?** –
 - **מגמה של היפוך פלסטיני ביחס לכיבוש** – בשנים האחרונות יותר ויותר פלסטינים קוראים להחזרת השליטה הישראלית האזרחית בגדה ולפירוק הרשות הפלסטינית. קריאות אלה הן גם ביטוי לייאוש הרווח בחברה הפלסטינית מהתהליך המדיני, אבל גם ביטוי לעלייתו של זרם 'התנגדות' רדיקלי אשר מקדם את רעיון פירוק הרשות מטעמים אידיאולוגיים.
 - לראייתו של זרם זה, פירוק הרשות יעמיס על כתפי ישראל את מלוא הנטל הכלכלי והפוליטי של הכיבוש ועשוי להביא לקריסתה של ישראל מבפנים, כפי שקרסה דרום אפריקה הלבנה.
- **התפוררות התנועה הלאומית הפלסטינית** – הפיצול בין עזה בשליטת חמאס והגדה בשליטת הפתח מעלה סימן שאלה בנוגע למטרות התנועה הלאומית הפלסטינית.
- **מדינה פלסטינית היא אינטרס ישראלי קיומי** – ההצהרה "שתי מדינות או שישראל גמורה" של רה"מ אולמרט הן ביטוי להכרה מתחדדת בשנים האחרונות שהקמתה של מדינה פלסטינית היא אינטרס ישראלי עליון.
- **ההתנתקות: נסיגה, גם תחת אש** – בהתנתקות מעזה (8/05), ישראל אותתה שהיא 'לא מחכה' לפלסטינים ומוכנה בשם האינטרס המדיני לסיים את שליטתה ואחריותה כלפי עזה, עוד לפני שהובטחו האינטרסים הביטחוניים שלה.

- הפלסטינים כבר לא מוכנים לקבל מדינה 'בכל מחיר' – בשנים האחרונות גוברים הקולות בקרב הפלסטינים הקוראים שלא להסכים להקמת מדינה פלסטינית אלא אם יובטחו זכויותיה המלאות עפ"י המשפט הבין-לאומי, גבולותיה הסופיים וסממני ריבונות מלאים.
הביטוי הבולט לתהליך זה הוא ההיפוך הפלסטיני כלפי מדינה בגבולות זמניים: בעבר חתרו הפלסטינים לכונן מדינה (גם אם בגבולות זמניים); מאז פברואר 2005, פת"ח ואש"ף דוחים חלופה זו ומכנים אותה מלכודת.

הדילמה של ישראל

- המשמעות של המציאות המשתנה היא שיסוף הסבלנות וההבנה בקרב הפלסטינים והקהילה הבין-לאומית לדרישות הביטחון של ישראל קטן היום בהשוואה לתהליך אוסלו. מכאן, שפחות סממני ריבונות של המדינה הפלסטינית, אשר יש להם נגיעה לדרישות הביטחון של ישראל, יהיו מושא למשא ומתן.

- לכן הדילמה המרכזית של ישראל מתמצת בשאלה מה חשוב יותר: עמידה על צרכי הביטחון של ישראל במחיר של אי הקמתה של מדינה פלסטינית? או הקמתה של מדינה פלסטינית עם פחות או בלי סידורי ביטחון?

דילמה זו נוצרת מאחר שהסכסוך עם הפלסטינים מגלם בתוכו שני איזמים בעלי שני הגיונות מעצבים שונים:

- מצד אחד, האיום הביטחוני 'מהחזית המזרחית' שנובע מהקמתה של מדינה פלסטינית חמושה ומהחשש משימוש של צבאות זרים בשטחה של המדינה הפלסטינית נגד ישראל, מפעילות טרור ומירי תלול מסלול על ריכוזי אוכלוסיה בישראל.
- מצד שני, האיום המדיני של 'המדינה האחת' שנובע מהשילוב בין החרפת המאזן הדמוגרפי לטובת הפלסטינים לבין החשש שכישלון התהליך המדיני יביא למכה אנושה לפרדיגמת שתי המדינות וקידום שיח המקדם פתרון של 'מדינה אחת'.